

DOKUMENT «DUGA» Platforma za interkulturalni dijalog u Evropi¹

Ovaj dokument se bavi principima i uslovima angažmana koji su potrebni da se unaprijedi interkulturalni dijalog, od lokalne do internacionalne razine, između evropskih zemalja i između Evrope i cijelog svijeta.

Interkulturalni dijalog: Od prakse do politike i natrag

Mi, društvene organizacije i građani koji smo aktivni na lokalnoj i evropskoj razini na kulturnom i obrazovnom polju kao i na polju socijalnog rada, boreći se za prava manjina i protiv diskriminacije, u cijelosti podržavamo ovaj dokument kao poziv za društvenu akciju i promjene. U tom smislu, uvjereni smo da je neophodno još veće uključivanje svih društvenih aktera i javnih službi u afirmaciji i provedbi interkulturalnog dijaloga.

A. Naš pristup interkulturalnom dijalogu

I. Tri principa interkulturalnog iskustva

- **Dijalog** Pod interkulturalnim dijalogom podrazumijevamo: *seriju konkretnih susreta između pojedinca i/ili grupa s različitim etničkom, kulturnom, religijskom i jezičkom pozadinom i različitim kulturnim naslijeđem, s ciljem da se istraži, isproba i ojača razumijevanje, svijest, empatija i poštovanje*. Svrha interkulturalnog dijaloga jeste stvoriti kooperativnu i pozitivnu okolinu s ciljem prevazilaženja političkih i socijalnih napetosti. (Definicija iz dokumenta «Duga».)
- **Kompetencija** Susrete među ljudima, koji se smatraju jezgrom interkulturalnog dijaloga, je potrebno stalno unapređivati. Ljudi moraju

¹ Tekst preuzet iz časopisa *Internationale Perspektiven der Erwachsenenbildung*, Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes (DVV international), br. 60, Bonn, 2008.

prvo steći sposobnosti i vještine potrebne za učestvovanje u interkulturalnom dijalogu. Potrebno je stvoriti takve kompetencije.

- **Akcija** Pored susreta i dijaloga, izuzetno je važna uloga interkulturalne akcije: živjeti, raditi i stvarati zajedno. Praktični angažman je efektivniji od diskusija. Najveći broj problema, od rješavanja nasilnih konflikata preko zaštite okoliša do zdravlja građanstva, se mnogo uspješnije rješava ukoliko se uvažavaju kulturalne razlike i koristi raznovrsnost kao resursa.

II. Konstruktivni put: od interkulturalnih izazova do interkulturalnosti

Put od interkulturalnih izazova do interkulturalnosti je slijedeći:

- **Korak 1.: Obratiti pažnju na nejednakost**
Ne želimo više smatrati da su konflikti u interakcijama s drugim osobama isključivo kulturalno i etnički uslovljeni, jer se često temelje na socioekonomskim i političkim nejednakostima.
- **Korak 2.: Obratiti pažnju na promjenu stavova**
Ne želimo više smatrati kulturalu isključivo područjem razlika u kojima su kulturalni identiteti nespojivi (neujedinjivi). Prvo želimo da se pitamo koje su naše zajedničke potrebe i kako ih zadovoljiti.
- **Korak 3.: Obratiti pažnju na razvoj kompetencija**
Želimo poboljšati uslove za kultiviranje višeslojnih identiteta za pojedince i grupe. Razvoj interkulturalnih kompetencija je primarni uslov za plodnu interakciju između kultura.
- **Korak 4.: Obratiti pažnju na sličnosti**
Na temelju novostečenih kompetencija, želimo raditi na konsenzusu u odnosu na vrijednosti.
- **Korak 5.: Obratiti pažnju na ono što možemo zajedno postići**
Želimo stvoriti interkulturalne inovacije i potaknuti javne institucije da poduzmu određene mjere u području interkulturalnog dijaloga. Zato moramo interkulturalnost (princip da se razvijaju kulture pomoću interkulturalnog angažmana) učiniti novom ljudskom normom.

III. Premise vrijednosti

Mi smatramo raznovrsnost temeljnim ljudskim kapitalom. Mirna koegzistencija otvara nove puteve produktivnoj kooperaciji. Interkulturalni dijalog može preobraziti našu kulturalnu raznovrsnost: od sociokulturalnih razlika do aktivne saradnje među grupacijama. Raznovrsnost zahtijeva razmjenu iskustava i mišljenja o različitim kulturalnim vrijednostima. Interkulturalni dijalog se mora bazirati na jednakosti i istim šansama za sve ljude.

Interkulturalna akcija bi se trebala temeljiti na ljudskoj solidarnosti i jačanju društvenog sklada i individualne slobode. U stabilnim društvima, u kojima svi imaju ista prava i obaveze, to bi trebao biti sastavni dio prirodnog procesa.

Također je važno navesti i ekonomske argumente za interkulturalni dijalog (počevši od onoga što imigranti dopirnose nacionalnim ekonomijama, troškova integracije imigranata i manjina i sl.).

IV. Ključni aspekti interkulturalnog dijaloga

Pretpostavka je da je migracija, koja oduvijek postoji, trenutno dostigla svoj historijski vrhunac u Evropi. Usljed politički i ekonomski izazvane migracije i poslovne mobilnosti, svi smo suočeni s rastućom raznovršnošću ljudi u našim gradovima. U cijeloj Evropi postoji znatan broj indigenih manjina i tradicionalnih formi raznovrsnosti. Imigranti kao i indigeno stanovništvo mogu da stvore i konstituiraju manjinu.

Nekada može doći do eskalacije konflikata odnosno nemira. Na pragu Evropske unije (Balkan i Kavkaz) suočeni smo s posljedicama rata. Aktuelna i bivša konfliktna područja zahtijevaju interkulturalni dijalog kao oblik medijacije i sredstva pomirenja. U mnogim slučajevima, pitanja religije i kulture postaju značajna za interkulturalni dijalog. I dijalog među generacijama također može postati ključan za interkulturalni dijalog. Naposljetku, važnu ulogu igraju sjećanja i historija.

Interkulturalni dijalog je značajan kako za misije vlada tako i za lične susrete. Očigledno je da internacionalna razina ima svoje efekte na lokalnoj razini. Zato se mi fokusiramo na raznovrsnost lokalne zajednice koja je povezana s migracijom i etničkim manjinama. Mišljenja smo da transnacionalna društva kao što je Evropska unija moraju utvrditi smjernice za konstruktivno rješavanje problema raznovrsnosti. Zahtijevamo donošenje okvirnih uvjeta koji će osigurati vođenje interkulturalnog dijaloga na svim razinama i uvažavanje raznovrsnosti.

V. Jačanje interkulturalnog dijaloga kao političkog projekta

U konceptu interkulturalnog dijaloga se pretpostavlja kulturna raznovrsnost i pozitivno se percipira. Mnoge nacionalne ili etničke manjine u Evropi osjećaju potrebu da prezentiraju svoje osobenosti i zahtijevaju poštovanje prema njima. Mi smatramo da su uvažavanje razlika i osiguravanje mogućnosti sudjelovanja temelji raznovrsnosti. Ne želimo interkulturalni dijalog ograničiti na poticanje razlika i grupnih interesa koji se ponekad sukobljavaju. Interkulturalni dijalog je oblik željenog susreta između članova sociokulturalnih grupa u kojima dolazi do konsensusa i poduzimanja zajedničkih mjera. Uvjere-

ni smo da svi građani imaju potencijal da doprinesu interkulturalnom dijalogu, ali smatramo da se taj potencijal, bez uputa društvenih aktera, ne može razviti u svakodnevnu, lokalnu i komunalnu praksu interkulturalnosti. Naša centralna misija je postavljanje interkulturalnog dijaloga u službu lokalne zajednice uspostava mirne koegzistencije i kooperativnosti u radnom i životnom okruženju.

B. Savjeti za interkulturalni dijalog

Društveni angažman i javna odgovornost

- Nisu samo javne službe i politika oni koji ne uspijevaju suočiti se s izazovima raznovrsnosti i interkulturalnog dijaloga. Svjesni smo da se i mi kao društvene organizacije moramo mijenjati. Naš učinak često ne odgovara našim proklamiranim standardima. Zato moramo stalno provjeravati naše vodstvo, našu politiku, naše programe rada i naše ophođenje s ljudima.
- Polazeći od samorefleksije i našeg zalaganja za društvene i institucionalne promjene, upućujemo primjedbe javnim institucijama i apeliramo na njihovu odgovornost u provedbi političkih promjena.
- Smatramo da je obrazovanje polazna osnova za stvaranje interkulturalnih kompetencija. Zato apelujemo da se u tu svrhu osiguraju primjereni finansijska sredstva.
- Smatramo da privatne i javne organizacije moraju stvarati potrebne kapacitete za promjenu.
- Strategije interkulturalnog dijaloga zahtijevaju utvrđivanje smjernica i praćenje njihove realizacije. Zato apelujemo na Evropsku uniju da stavi na raspolaganje potrebna finansijska sredstva i da donese instrumente za opservaciju, prepoznavanje problemskih situacija i pružanje pomoći.
- Privatni i javni akteri se moraju zalagati za proširenje prakse interkulturalnog dijaloga.

I. Obrazovanje

Obrazovno područje je na prvom mjestu kada se radi o iniciranju i prakticiranju interkulturalnog dijaloga. Formalno, neformalno i informalno obrazovanje može doprinijeti interkulturalnom dijalogu. Interkulturalno učenje bi se tre-

balo praktimirati u svakoj starosnoj dobi i kroz cijeli spektar obrazovnih ponuda.

1. Predškolski odgoj

Odgoj za interkulturni dijalog mora početi od najranije starosne dobi. Mogućnosti za skrb predškolske djece je potrebno iskoristiti da bi se djeci prenijele vrijednosti i stavovi koji odgovaraju principima interkulturnog dijaloga. Također, potrebno je uključiti cjelokupnu porodicu.

2. Suprotstavljanje izolaciji u školama

U cijeloj Evropi postoje škole koje praktimiraju izolaciju na bazi etničkih, religioznih ili ekonomskih kriterija. Izolacija je izjednačena s diskriminacijom. Protiv izolacije u školama se možemo boriti na taj način što uvodimo interkulturni odgoj i uključujemo interkulturno obrazovanje u program dalje izobrazbe nastavnika. Izolacija djece koja spadaju u manjinske grupe, kao što su Romi i imigranti, te na osnovu siromaštva, mora prestati.

3. Otklanjanje diskriminacije u školama

Moramo poduzeti mjere za otklanjanje diskriminacije u školama – uključujući kampanje i interkulturni trening.

4. Podržavanje interkulturnog dijaloga pomoću određenih obrazovnih sadržaja

Interkulturni dijalog se mora prožimati kroz sve školske predmete. Na prvom mjestu trebaju biti nauka o kulturi, historija religije.

5. Osposobljavanje nastavnika za unapređenje interkulturnog dijaloga

Pedagozi kao i školski menadžment moraju biti uključeni u rad na interkulturnom dijalogu i potrebno je da im se omogući obuka za sticanje interkulturnih kompetencija.

6. Pobljšavanje pozicije neformalnog obrazovanja

Današnja društva pridaju velik značaj formalnom sistemu obrazovanja. Sposobnosti i kompetencije potrebne za efikasan interkulturni dijalog mogu biti stečene i u neformalnom obrazovanju, što se obično potcjenjuje i često ostaje nezapaženo. Tako stečene kompetencije se moraju uvažavati.

7. Priznavanje komplementarnosti neformalnog i formalnog obrazovanja

Rad na interkulturnom dijalogu u školama je najbolji kada omogućava otvorenu i dinamičnu saradnju s drugim vrstama obrazovanja.

8. Priznavanje umjetnosti kao posrednika u informalnom interkulturalnom obrazovanju

U interkulturalnom dijalogu umjetnost ima ključnu ulogu. Interkulturalni dijalog provode umjetnici a to inspirira i njihovu publiku. Umjetnička djela ne poznaju geografske i političke granice i zato ih možemo smatrati posrednicima u interkulturalnom dijalogu. Umjetnost crpi svoju snagu iz različitih kultura i zato je interkulturalna. Umjetnost olakšava participativne procese.

Aktivni angažman u umjetničkim i kulturnim aktivnostima omogućava pojedincima da bolje razumiju druge ljude, da imaju povjerenje u druge ljude, da budu kreativni i da kritički ispituju realnost. Učešće građana u kulturnim aktivnostima pomaže u prevenciji diskriminacije. Zato plediramo za opće priznavanje uloge koju umjetnost igra u povećanju tolerancije i širenju interkulturalnog dijaloga i za pružanje veće podrške umjetnicima.

9. Priznavanje medija kao posrednika informalnog interkulturalnog obrazovanja

Mnoga shvatanja koja se odnose na pitanja kulturne raznovrsnosti, etničkih grupacija, manjina, diskriminacije i izolacije se stiču putem medija. Mediji imaju posebnu odgovornost kao posrednici u stvaranju mišljenja i stavova. Mediji moraju imati pristup interkulturalnim edukacijama da bi mogli agirati kao stručni tvorci i producenti medijskih poruka koje su povezane s interkulturalnim dijalogom. Potrebno je da osiguraju skladan medijski prostor u kojem se ne naglašavaju napetosti i problemi koji se javljaju periodično. Slušati glas drugog i prenositi ljudima zašto postoje drugi načini percipiranja realnosti su ključni izazovi medija. Potrebno je uhvatiti se ukoštac s tim ne samo kada nastaju konflikti nego bi to trebao biti stalni cilj.

II. Slijediti politiku ustrajnosti

1. Umrežavanje baza podataka

Da bi se omogućio pristup relevantnim informacijama, trebalo bi umjesto sastavljanja novih baza podataka uvesti umrežavanje baza podataka izvan nacionalnih i institucionalnih granica. Postojeće baze podataka i portale je potrebno senzibilizirati za sakupljanje podataka o interkulturalnom dijalogu. Svaka baza podataka iz područja prakse mora biti povezana s ostalim mrežama i kooperacionim projektima kako bi se osigurala aktuelnost podataka.

2. Analiza podataka i informaciona politika

Baze podataka moraju biti povezane sa sveobuhvatnim istraživanjima i analizama. Aktivnosti povezane s političkim institucijama bi trebale biti ugrađene u program rada i u tu svrhu bi trebalo planirati budžet.

3. Saradnja među sektorima

Saradnja među sektorima je potrebna kako bi bilo moguće prepoznati obim i stanje političkih, socijalnih i kulturnih različitosti u lokalnoj zajednici i uzroka konflikata. Sektor doprinosi interkulturnom obrazovanju. Organizacije iz različitih sektora moraju učiti jedne od drugih kod internog stvaranja kapaciteta za interkulturni dijalog. Svi sektori moraju doprinijeti kružnom toku učenja u praksi i politici. Potrebno je stvoriti i održavati institucionalne prostore gdje će se prakticirati interkulturnost, kako u javnim institucijama tako i u društvenim organizacijama.

4. Izjednačavanje interkulturnog dijaloga u politici Evropske unije

Unapređenje interkulturnog dijaloga je toliko važno da mora postati vodeći princip u provedbi politike Evropske unije. Također se moraju povećati aktivnosti koje podržavaju ostvarenje ovog cilja. Njihov kumulativni efekat mora biti više primjetan.

5. Povezivanje političkih nivoa

Potrebno je razviti i poboljšati strategije za interkulturni dijalog na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i evropskoj razini. Evropska unija bi trebala poboljšati razmjenu informacija i saradnju javnih i nevladinih organizacija.

6. Osiguranje finansijskih sredstava za interkulturni dijalog

Bez osiguranja finansijskih sredstava neće biti vidljivih rezultata u ostvarenju ciljeva interkulturnog dijaloga. Za interkulturni dijalog je potrebno osigurati određena finansijska sredstva. To je ključni izazov kako za Evropsku uniju tako i za nacionalne, regionalne i lokalne vlasti.